

Професійне самоврядування як наріжний камінь нової моделі системи охорони здоров'я в Україні

Під час засідання Українського медичного клубу, яке відбулося 12 травня 2014 р. у бутик-готелі «Воздвиженський», було презентовано переваги запровадження професійного лікарського та фармацевтичного самоврядування в Україні, яке, за словами міністра охорони здоров'я України Олега Мусія, стане наріжним каменем концепції нової моделі вітчизняної системи охорони здоров'я.

Чергове, уже шістнадцяте засідання Українського медичного клубу (далі — Клуб) почалося, як і минулого разу, з пісні у виконанні Алли Сороки. Адже пісня, як нагадав президент Клубу **Іван Сорока**, налаштує струни людських душ на хороші думки, дозволяє створювати гармонію у дискусіях та ідеях. Народ, який співає такі пісні, непереможний, він здолає будь-які негаразди і проблеми, у такого народу — світле і велике майбутнє.

Далі члени Клубу вшанували хвилиною мовчання пам'ять героїв, які, за словами І. Сороки, ціною власного життя боронили можливість усіх громадян збиратися, працювати, відпочивати і просто жити у вільній, щасливій країні. Після цього також вже традиційно пролунав Державний Гімн України.

Тема, яка стала головною для обговорення цього разу — лікарське і фармацевтичне самоврядування — надзвичайно важлива для всього суспільства. Саме тому цього разу в засіданні Клубу взяв участь

Олександр Сич, віце-прем'єр-міністр України з гуманітарних питань, який, вітаючи усіх присутніх, зазначив, що кожна людська душа є неповторною, і тому дуже приємно вітати тих, хто є охоронцями тіла — грішної оболонки цієї душі. Також користуючись нагодою, що 12 травня — Міжнародний день медичної сестри, він привітав усіх, хто на своєму професійному шляху побував у цій професії, навіть незважаючи на те, що він був чоловіком. На закінчення О. Сич привітав присутнього на засіданні Олега Мусія, члена клубу, міністра охорони здоров'я України, із днем народження, який також випав на цей день.

Далі І. Сорока повідомив, що рада Клубу ще 6 грудня 2013 р. нагородила декількох його членів, які проявили себе як громадяни, як люди, як лікарі на Майдані, які відкривали

своє серце кулям та боронили честь української медицини, відзнаками Клубу. За розбудову охорони здоров'я України, мужність і героїзм під час виконання професійних обов'язків відзнаки отримали Дмитро Гук та Олег Мусій.

Свою доповідь на тему лікарського самоврядування **О. Мусій** почав зі слів, що лікар — це не тільки покликання, а це той рівень, на який у більшості країн світу рівняється усе суспільство, яке йому

вірять, довіряє, покладає надію у найтяжчі хвилини життя. Лише дві професії — священник і лікар — поєднані між собою.

В усьому світі лікар — це надзвичайно шанована професія, а в Україні, на жаль, його місце в суспільстві й досі не зрозуміле. Для того щоб відбулися зміни на краще, необхідно перш за все змінити систему, в якій перебуває лікар в Україні. І це, напевно, найголовніша проблема і найголовніше питання, яке потребує вирішення найближчим часом. Медики — це майже остання професія, яка не увійшла в ринок, а залишилася у такому радянському стані з незмінною системою охорони здоров'я, коли держава робить вигляд, що платить заробітну плату, лікарі роблять вигляд, що її отримують і живуть на неї, журналісти нападають з приводу і без приводу на професію, професію доведено до того, що кожен може зневажливо ставитися до лікарів. В Україні на сьогодні немає тієї професійної лікарської корпоративної солідарності, наявної абсолютно у всіх країнах. Шлях, пройдений разом із Всеукраїнським лікарським товариством (ВУЛТ), увінчався тим, що було напрацьовано разом із фаховою професійною юридичною спільнотою вихід із того ганебного стану, в якому перебувають сьогодні лікарі в Україні. Ці напрацювання зараз будуть покладені в концепцію побудови в Україні нової моделі системи охорони здоров'я, яку Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) України презентує найближчим часом, і яку, за сподіваннями міністра, буде затверджено Урядом.

Одним із основних напрямків цієї концепції, за словами міністра, буде монопо-

лізація, або роздержавлення управління системою охорони здоров'я. О. Мусій зазначив, що до сьогодні усі реформатори не бачили зміни системи управління охорони здоров'я, їм потрібно було чи побудувати сімейну медицину, чи госпітальні округи, запровадити страхування, змінити статус закладів охорони здоров'я, а основа основ — управління цією системою — залишалася незмінною, як і модель держави в цілому. Тому після подій, які пережило суспільство останнім часом, після революції гідності медики просто зобов'язані зробити свого роду революцію гідності — тепер уже мирним шляхом, у своїй професії. І вона відбуватиметься шляхом запровадження гідності у професії через професійне самоврядування. Якщо сказати точніше, то професійне самоврядування стосуватиметься усіх професій, які функціонують в охороні здоров'я, проте лікар, безумовно, є головною фігурою, тому лікарському самоврядуванню відводиться чинне місце, і розпочинатимуться зміни саме з нього. Тим більше, що напрацювання у вигляді законопроектів уже є, існує повне розуміння з цього приводу в Комітеті з питань охорони здоров'я Верховної Ради України, де після проведених комітетських слухань було дано доручення розробити новий варіант закону про лікарське самоврядування, над яким зараз активно працює робоча група.

Далі О. Мусій підкреслив, що обійнявши посаду міністра охорони здоров'я, він залишився на тих самих принципах, які сповідував усе своє життя, і особливо останні роки, щодо лікарського самоврядування. Тому однозначно має відбутися передача функцій, не властивих МОЗ України і державним органам взагалі, громадськості, і перш за все — зміна ставлення до професії лікаря — через передачу абсолютної конкретних функцій професійній лікарській корпорації. З цією метою держава має спеціальним законом створити організацію зі спеціальним статусом. З юридичної точки зору це має бути не громадська організація, і вона не матиме жодного відношення до тих громадських організацій, які є на сьогодні, в тому числі і до ВУЛТ. Законом України має бути створена спеціальна організація зі спеціальним статусом, яка буде не громадською організацією, а організацією публічного права, і виконуватиме делеговані Верховною Радою України функції, які на сьогодні виконує МОЗ

України. Це функції, які стосуються саме здійснення професійної діяльності лікаря, а саме: видання дозволу на здійснення лікарської діяльності на території України, створення єдиного медичного простору. Це не означає, що всі заклади будуть підпорядковані МОЗ України, а самі лікарі стануть єдиним медичним простором, і самоврядна лікарська організація буде вести реєстр усіх лікарів України. Також до повноважень організації перейде атестація лікарів, яка на сьогодні, за словами міністра, проводиться за пляшку або за конверт, носить абсолютно формальний характер і не відповідає жодним світовим критеріям або вимогам. Безумовно, професійні асоціації будуть встановлювати рейтинг лікарів, аби вони знали свою ціну, коли буде введено контрактні відносини між лікарями і закладами охорони здоров'я, а це також передбачено в концепції нової моделі системи охорони здоров'я України. Тоді замовник лікаря і сам лікар будуть оцінювати себе, укладаючи контракт із закладами охорони здоров'я, щоб визначити, скільки дійсно коштує його робота. І чим лікар професійніший, чим його умовний рейтинг у професійній асоціації буде вищим, тим вищу ціну він може запросити за себе як за професіонала, і тим більше заінтересованим у ньому буде заклад охорони здоров'я.

Також пропонується запровадити норми морально-етичних стосунків між лікарем і пацієнтом, іншим лікарем, медичним закладом, фармацевтичним бізнесом тощо. Самоврядування буде тим єдиним механізмом, який дозволить запровадити обов'язковість дотримання правил етичного кодексу лікаря України.

Усім відомі факти, що на сьогодні є лікарі, які ганьблять професію, є головні лікарі-самодури, які не дають розвиватися молодим лікарям і взагалі охороні здоров'я, або відверті хапуги, які грабують населення. На сьогодні вплинути на це практично неможливо через існування в деяких районах

кругової поруки у прокуратурі, судах, управліннях СБУ тощо. Лікарі, які працюють у таких районах, стали заручниками цієї системи. Лікарське самоврядування дасть можливість, не чекаючи будь-яких рішень, позбавити такого лікаря права займатися медичною практикою. Така ж ситуація із призначенням головних позаштатних спеціалістів за спеціальностями. Ще одна теза, яку буде вирішувати лікарське самоврядування — це обов'язковість дотримання правил належної лікарської практики, на зразок тих, що прийняті у фармацевтичному секторі.

Роман Ілюк, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, також підтвердив, що відповідний законопроект про лікарське самоврядування розглядається зараз

у форматі очолюваної ним робочої групи. До складу групи входить близько 30 фахівців, зокрема юристи, наступне засідання заплановане на 28 травня 2014 р., мета засідання — врахувати всі концептуально важливі зауваження. Тому є надія, що протягом поточної сесії цей законопроект буде розглянуто хоча б у першому читанні, а надалі цей закон зробить революцію. Як сказав Р. Ілюк, говорити сьогодні про реформу медицини не те, що смішно, а сумно. Насправді ніякої реформи немає, і наступного тижня буде внесено до парламенту законопроект, який ліквідує не лише реформу в галузі охорони здоров'я, а й пенсійну та інші ганебні реформи. Також, на його думку, революція у медичному середовищі пройде дуже швидко після прийняття такого закону та розширення можливостей територіальних громад впливати на всі процеси.

Крім того, Р. Ілюк повідомив, що у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я створена комісія, яка уважно вивчає всі випадки ненадання або нена належного надання медичної допомоги тим людям, які постраждали під час революції гідності. Особливо це стосується медиків-чиновників, які віддавали і виконували злочинні накази. Він закликав усіх, хто має інформацію з цього приводу, звертатися до нього як до голови цієї комісії і наводити конкретні факти.

Любомир Пиріг, академік Національної академії медичних наук (НАМН) України, почесний президент ВУЛТ, зазначив, що система охорони здоров'я — складова загальної державної політики.

І якщо не відбудуться зміни в загальному політичному житті, важко буде сподіватися на прогрес у системі охорони здоров'я. На його переконання, медицина має залишатися поза політикою, але самі медики — бути активними в державному житті.

Василь Князевич, екс-міністр охорони здоров'я України, зазначив, що міністр особисто не може вирішити таку державну проблему. Реформа охорони здоров'я — це справа і Президента, і Уряду,

і всієї спільноти. Суспільство до цього дозріло, люди хочуть змін і доступної медичної допомоги. Необхідно дуже спокійно і рівноважено обдумувати всі кроки.

Борис Тодуров, член-кореспондент НАМН України, директор Інституту серця МОЗ України, наголосив, що ніякі закони і правила, прийняті на папері, не працюють в аморальному суспільстві.

За останні роки настільки втрачено поняття духовності й моралі, що сьогодні завдання української медичної еліти — повернути у професію і духовність, і мораль. Для цього кожен має оточити себе тим духовним полем, в якому працюватимуть ті правила та нововведення, про які говорив міністр. Можна створити багато громадських організацій, в яких буде та сама корупція. Гарантувати її відсутність може тільки відповідний внутрішній рівень духовності, якого зараз так не вистачає у нашому суспільстві. Тому реорганізацію необхідно починати з себе, зі свого невеликого колективу, створивши там те духовне поле, яке не дозволить вести себе некоректно, неколегіально, аморально.

Михайло Пасічник, президент Аптечної професійної асоціації України, зазначив, що фармацевтична галузь, яка є невід'ємною частиною медичної, найбільш зарегульована в державі. Тому дерегуляція

професійної діяльності — це та тема, яка для фармацевтичної галузі стоїть сьогодні найбільш гостро. І першим кроком для цього має стати створення фармацевтичної палати на зразок лікарського товариства, яка зможе взяти на себе багато функцій. Це зменшить тиск на бізнес і підвищить ефективність надання фармацевтичної допомоги.

Відповідаючи на запитання щодо його особистого ставлення до того, що Державна служба лікарських засобів може бути виведена з-під безпосереднього підпорядкування МОЗ України і переведена до сфери управління Кабінету Міністрів України, М. Пасічник зазначив, що, на його переконання, ця служба має керуватися МОЗ України, оскільки медицина і фармація — єдина галузь.

Микола Проданчук, член-кореспондент НАМН України, директор ДУ «Інститут екогігієни і токсикології імені Л.І. Медведя МОЗ України», зазначив, що мова має йти не про само-

врядування, а швидше — про саморегулювання, оскільки

ки йдеться не про громадську організацію, а про регулювання такої складної діяльності, як медична. Медицина — це настільки складний, придуманий людством механізм взаємовідносин, що врегулювати його через закони, через правові, юридичні норми просто неможливо. Тут на перше місце виступає медична етика і деонтологія, а її можна врегулювати лише у своєму середовищі, серед людей, які розуміють, що це таке. Тому майже у всіх країнах є відповідні структури.

Анатолій Новик, президент Науково-виробничої компанії «Екофарм», зазначив, що фармація є однією зі складових медичної галузі, і усі лікарі розуміють, що без безпечних, ефективних

і якісних ліків надання медичної допомоги неможливе. І є розуміння того, що самоврядування або саморегулювання медичної спільноти має торкнутися і фармацевтів також.

Анатолій Редер, генеральний директор Компанії «ІНТЕРХІМ», підкреслив, що однією з рис самоврядування є відкритий і конструктивний діалог між Урядом і фахівцями у всіх сферах щодо вирішення проблемних питань, а також наголосив на викорененні корупції як необхідної складової ефективного функціонування фармацевтичної галузі.

Радміла Гревцова, директор Науково-дослідного інституту медичного права, фармацевтичного права та біоетики, висвітлила правові аспекти впровадження самоврядування в охороні здо-

ров'я. За її словами, в Україні воно здійснюватиметься в набагато складніших умовах, ніж це раніше відбувалося у країнах Західної Європи та Північної Америки. І справа не лише у складній економічній ситуації, а й у невисокому рівні довіри суспільства до медичної професії. Тому велике значення матиме роз'яснювальна кампанія, в ході якої всі зацікавлені особи мають отримати інформацію про переваги, які отримують пацієнти, професійне співтовариство і держава від лікарського самоврядування, а також від самоврядування інших професій в охороні здоров'я.

Р. Гревцова відзначила необхідність вибору моделі самоврядування. На думку оратора, для лікарського самоврядування найефективнішою моделлю була б загальнонаціональна організація, що об'єднує всіх лікарів на принципах обов'язкового членства, створена на основі відповідного закону. Це не перешкоджатиме існуванню профільних лікарських асоціацій.

В Україні вже існує таке професійне самоврядування — в адвокатурі, і це, безумовно, позитивний прецедент. Однак становлення і розвиток адвокатського самоврядування пов'язані з рядом проблем, і представникам медичної професії слід врахувати досвід адвокатів.

Р. Гревцова також звернула увагу на необхідність синхронного рішення проблеми удосконалення правового статусу медичних і фармацевтичних працівників та пацієнтів. Для цього одночасно із Законом про лікарське самоврядування слід прийняти Закон «Про правовий статус пацієнтів».

Володимир Загородній, голова Української федерації роботодавців охорони здоров'я, зазначив, що система, яка дісталася у спадок, має надмірний командно-адміністративний апарат, тиск якого посилюється за останні три роки. Для країн із перехідною економікою для реформування будь-якої галузі є три базові принципи: автономізація, децентралізація і роздержавлення взаємовідносин. Йдеться не про приватизацію, а про перехід між суб'єктами тієї чи іншої системи, в тому числі системи охорони здоров'я, на правові взаємовідносини. Самоврядування в цьому разі не має бути самоціллю. Мова йде про лікарську спільноту, яка може зайняти своє чинне місце в національній системі охорони здоров'я разом із суб'єктами господарювання — роботодавцями, владою і пацієнтами. Самоврядування в охороні здоров'я необхідно розглядати як важливий елемент формування громадянського суспільства. Держава має бути в цьому зацікавлена, оскільки медична і фармацевтична спільнота — одна з найбільш інтелектуальних і висококофакхових у суспільстві.

Завершуючи засідання, І. Сорока зазначив, що саме зараз започатковується нова епоха у вітчизняній охороні здоров'я, дається старт професійній лікарській самоврядній організації та професійному самоврядуванню фармацевтів. І не важливо, як вона буде називатися, важливо, що вона буде робити.

*Олександр Устїнов,
фото Сергія Бека*